

Az igazságszolgáltatás és a média

**Tisztelt Elnök Asszony, Tisztel Elnök Úr,
Tisztelt Bírótársaim, Kollegák, Hölgyeim és Uraim!**

Már nem kezdő bíróként, de kezdő szóvivőként részt vettem egy találkozáson, amely a média képviselői és bírósági szóvivők között jött létre. A szervezők célja az volt, hogy a sajtó munkatársai és a bírósági szóvivők jobban megértsék egymást, a hatékony együttműködés érdekében folytassanak párbeszédet. Ennek során az egyik fiatal bírósági szóvivő lelkesen magyarázta a jelenlévő újságíróknak, riportereknek, hogy a bíróság teljesen nyitott a sajtó irányába és várja érdeklődésüket, amelyet a legjobb szakszerűséggel és készséggel elégít ki mindenkor, és kissé szemrehányóan vetette fel, hogy az újságírók „miért nem fordulnak bátrabban kérdéseikkel a szakbírákhoz”?

Erre az egyik újságíró a következő választ adta:

„Mert nem arra vagyunk kíváncsiak, amit el akarnak nekünk mondani, hanem arra, amit el akarnak titkolni.”

Ez a mondat rossz kezdete egy kapcsolatnak, vagy még inkább egy beteg kapcsolat tünete. A mondat a bizalmatlanságról, gyanakvásról árulkodik, amelynek alapján semmiféle kapcsolat nem működik. Szeretném már az elején leszögezni, hogy nincs mit eltitkolnunk, nyíltak, nyitottak vagyunk. Az igazságszolgáltatás letéteményesének, a bíróságnak ugyanis az általa lefolytatott eljárásokkal – mint ahogy azt kiváló bírótársam, Dr. Márki Zoltán

tanácselnök úr szokta mondani – „nem célja, hanem dolga van”. A bíróság nem érdekelt az ügyek eldöntésének kimenetelében, hanem feladta van azokkal, mégpedig az, hogy elbírálja őket, mert esetleg még másik 50 ügy várja a sorását. Tehát a média ne gyanakodjon ránk, mert nincs titkolnivalónk. Ha az igazságszolgáltatás és a média kapcsolata nem egészséges, vagy legalábbis javításra szorul, akkor mit lehet tenni? Milyen is ez a viszony? Egy biztos, ebből kilépni nem lehet. Mi több, szükségünk van partnerként a médiára, mégpedig nem szeszélyből, vagy egyoldalú, naiv ragaszkodásból, hanem alkotmányos okokból. Az Alaptörvény XXVIII. Cikke ugyanis a modern eljárásjogok egyik legfontosabb alapelvét deklarálja, amikor kimondta:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

A nyilvánosság követelményét, tehát már az Alaptörvény deklarálja, de ez a nyilvánosságnak csak az egyik – perbeli – esetét említi, holott a bíróságok működésének (az igazságszolgáltatásnak) ettől szélesebb és többszintű nyilvánosságra van szüksége. Az ítélezés számára a nyilvánosság fogalmába tartozik

- a tárgyalás nyilvánossága,
- a média nyilvánossága (sajtónyilvánosság)
- a bíróság általi tájékoztatás útján létező kapcsolat a közönséggel.

„A nyilvánosság az igazságszolgáltatás felett álló társadalmi kontroll, sőt eszköz a bíróságba vetett hit megőrzésére” mondta ki az Emberi Jogok Európai Bírósága, s idézte ezt dr. Handó Tünde, az OBH elnöke tavaly október 15-én a III. Nemzetközi Bíróságok és Kommunikáció Konferencián. A nyilvánosság garancia, mert bizonyítja, hogy az ítékezés nem zárt ajtók mögött történt, és ami ott elhangzik az ellenőrizhető.

A nyilvánosság, a sajtó (médiá) nélkül csupán a tárgyalótermi nyilvánosságot jelenti, amelynek határt szab a helyiségek befogadóképessége. „Ha lenne akkora tárgyalóterme a bíróságnak, amelybe az ország egész lakossága helyet foglalhat, akkor a társadalmi és perbeli nyilvánosság egybeesne, s nem lenne probléma. (Varga Zoltán)”

A garanciális szempont mellett a büntető ítékezés számára a nyilvánosság a generális prevenciót is szolgálja, amennyiben a bűnösség kimondása és az azért alkalmazott szankció megismerhetővé válik. A bíróságoknak ezért kötelességük kapcsolatot kiépíteni és ápolni a sajtóval, mert az a legszélesebb körben éri el a társadalmat. Ezért mi ebből a kapcsolatból nem léphetünk ki, ha úgy tetszik nem bonthatjuk fel. Társadalmi megítélésünk, elfogadottságunk múlhat rajta. Az aktív médiakapcsolatok kialakítása indokolt, s ezen a téren 2005-höz képest nagyon sok minden változott. A nyitottság immár a teljes átláthatóságig fejlődött és a bíróságoknak nemcsak a munkája, de a szervezete is, azok mindennapjait beleértve, teljességgel figyelemmel kísérhető. Ebben a Kúria elnökének és az OBH elnökének egyaránt nagy szerepe volt.

A kapcsolaton belüli arányokra azonban ügyelni kell, mert nem egészséges, ha az egymásra utalt felek egyike fölébe akar kerekedni a másiknak, vagy egyenesen hegemoniára tör.

A média ugyanis teremtő hatalom. Nem egyszerűen tájékoztatja a nyilvánosságot, hanem felemel vagy letaszít, sztárrá változtat, vagy éppen senkivé alacsonyít egyéneket. Képes az ártatlanból bűnöst, s a bűnösből ártatlan csinálni. A média képes eldönteni, hogy mi van és mi nincs, mi a jó és mi a rossz. A média által megszólított közönség pedig olyan szereplőjévé válik ennek a szerkesztett valóságnak, amelyben úgy látja a világot, amilyennek azt a tömegkommunikáció alkotta, mert azt igazságnak fogadja el, pedig lehet, hogy az írott szó csupán a valóság eltorzított változata. A valóság szenzációhajhászás miatti eltorzítására álljon itt egy példa:

A bíróság aljas indokból elkövetett emberölés büntette és kifosztás büntette miatt 14 évi fegyházra ítélte azt a terheltet, aki a 70. életévét túlhaladott szállásadónőjét meg akarta erőszakolni, s miközben ruháját szaggatta, az idős sértett azzal fenyegette meg, hogy a történetekért feljelenti. E mondata megpecsételte a sorsát, mert a terhelt emiatt határozta el, hogy végez vele. Noha eredeti szándékát nem váltotta valóra, az idős asszonyt megfojtotta, és egy övvel a gardrób szobában felakasztotta. A lakásból távozás közben észrevette a sértett asztalon hagyott retiküljét, és abból 20.- Ft-ot elvett. Az elkövetés időpontjában ez a szerény összeg arra elegendő volt, hogy az első kocsmában két fröccsöt igyon belőle. Az ügyet tárgyaló bíró hazafele menet egy újságot vett, amelynek szenzációt kereső híradása azzal borzolta a kedélyeket, hogy „Gyilkosság húsz forintért”. A bíró kíváncsian és döbbenet olvasta a híradást, melyből először nem ismert rá saját ügyére, csak

amikor a tudósítás végére ért, értette meg, hogy az általa elbírált ügyről van szó. A cikk tehát megváltoztatta a bírói döntés jogi minősítését, mert amiről szólt, az tulajdonképpen azt állította, hogy a tettest a pénz elvétele motiválta, mert 20 Ft-ért ölt, holott azért ölt, hogy a szexuális erőszak kísérlete miatt ne jelentsék fel. A közvélemény tehát félre lett tájékoztatva, holott a valós esemény is megrázó és hírértékű volt.

Ehhez képest feltehető a kérdés, hogy valójában mi a sajtó?

A mindenkori közvélemény tükrö, az események krónikása, vagy éppen ő maga a hírek csinálója, a közvélemény alkotója?

Ne feledjük el (ezt egy országosan ismert műsorvezető fogalmazta meg frappáns módon), attól, mert valakinek – egyénnek vagy csoportnak – helyzete és lehetősége van a saját véleményét a nyilvánosság előtt rendszeresen elmondani, attól az még nem lesz azonos a közvéleménnyel. Az igazságszolgáltatás és a média kapcsolatát a tudósítás képes ideálisan kezelni. Ennek a műfajnak a jelentőségét „különösen a büntető ítélezés számára) már a XIX. században felismerték és nemcsak, hogy alapjait lefektették, de működő rendszerét fejlesztették ki. Engedtessek meg nekem erre egy rövid visszatekintés.

Bűnüldöző szervezet és a sajtó kapcsolatának szabályozására először 1885-ben került sor, amikor Török János rendőrfőkapitány létrehozta a rendőrségi sajtószolgálatot, 11 évvel később Radnay Béla rendőrfőkapitány pedig a (rendőrségi) Sajtóirodát. A lapok bűnügyi tudósítói szerkesztőségként két arcképes igazolványt kaptak, amellyel rendőrségi eseményeknél akadálytalanul átjuthattak a lezárt területek kordonjain. A sajtóirodát 19 évig dr. Székely Vladimír vezette, aki tevékenységének megkezdésekor így írt:

„Ne tessék fitymálni a rendőrr riportert, téved, aki azt hiszi, hogy az egyszerűen egy kopott hírvigéc. A riporternek kell, hogy magában egyesítse a jó detektív ügyességét, az emberismerő megfigyelőképességét, a művelt ember tudását, s a rutinos író gyors, könnyű tollát. Ideg- és testlő hivatás.”

A rendőrkapitányi intézkedések, rendelkezések eredményeként alakult ki a bírósági, illetve törvényszéki tudósító fogalma és szakmai elismertsége.

Az együttműködés jelentőségének felismerése vezetett odáig, hogy Magyar Országos Tudósító Rt. elhelyezést és két telefon fővonalat kapott a Markó utca 27. I. emeletén, és létrejött a Nemzeti Hírügynökség Törvényszéki Szerkesztősége. Juhász Andor a Kúria elnökeként a következőket mondotta:

„A jognak a napisajtó és esetleg a rádió útján való népszerűsítése természetesen nem történhetik a bírói ítéletek száraz közlésével. Ez, valamint a szakbírálat a jogi sajtó feladata. Viszont a legérdekfeszítőbb jogeset bírói eldöntése sem számíthat a nagyközönség érdeklődésére, a maga szertartásos körülményességében, kínos pontosságában és különleges stílusában, amely a „tekintvék” és a „minthogyok” szerencsés megritkulása dacára sem élvezetes olvasmány a tudományos meggondolástól távolálló tömegek számára. A humornak, az ötletességnek s általában az írói készségnek kell megteremtenie az összeköttetést a napisajtó és a bírói tárgyalótermek között. A bírósági jogesetek ugyanis csak tetszetős irodalmi csomagolásban válhatnak keresett cikkeké a szellemi élet nagy piacán.

Érdemes volna foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a törvénykezési életben felmerülő aktualitások számára nem lehetne-e a napilapokban egy élvezetes, s amellet tanulságos, magas színvonalú állandó rovatot létesíteni, amely mintegy területen kívüliséget élvezne, vagyis az illető napilap lemondana arról, hogy ezt a rovatot saját világnézeti, felekezeti vagy politikai céljai számára harci eszközül használja, s ezzel, valamint általában a bírói szempontok tiszteletben tartásával lehetővé tenni, hogy ezt a rovatot esetleg ítéldbíró is vezethesse, olyan ítéldbírót értve, akiben a jogászi és az írói képességek szerencsés harmóniában vannak.”

Ezt az ötletet ma sem késő valóra váltani.

Mai hatályos jogunkban a sajtóról két alapvető jelentőségű törvény rendelkezik:

1. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény, valamint
2. A médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról szóló 2010. CLXXXV. törvény.

Preambulumában mindkét törvény célként fogalmazza meg a következőket:

A közösség és az egyén érdekének, illetve a társadalom integritásának előmozdítása; a demokratikus berendezkedés megfelelő működésének és a nemzeti, valamint kulturális identitás megerősítésének szempontja, továbbá rögzíti a vélemény-nyilvánítás és a szólás-, valamint a sajtó szabadságának jelentőségét, figyelembe vételét.

A 2010. évi CIV. törvény a médiarendszer egészének feladatául tűzi ki a hiteles, pontos és gyors tájékoztatást, biztosítva ezáltal az állampolgárok azon jogának érvényesülését, hogy információkat kapjanak, szűkebb környezetüket, hazájukat, illetve a világot érintő kérdésekről.

A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény az alapelvek között rögzíti:

„A médiaszolgáltatók, a sajtóterméket kiadók, a kiegészítő médiaszolgáltatást nyújtók, a műsorterjesztők, az e törvény hatálya alá tartozó tevékenységek végzése során a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megfelelően e törvényben meghatározottak szerint kötelesek egymással és a nézőkkel, hallgatókkal, olvasókkal, felhasználókkal, előfizetőkkel kölcsönösen együttműködve eljárni.”

Kötelesek tehát együttműködni egymással, valamint mindazokkal, akiket tájékoztatnak. Ugyanakkor nem kötelesek együttműködni azzal a természetes vagy jogi személlyel, akinek tevékenysége folytán a hírként szolgáló esemény keletkezett. Úgyszintén azokkal sem, akik a hírértékű eseményt elkövették, elszenvettkék, értékelték, bejelentették. Az alapelvek közül hiányzik a szakmai alázat és a tények tisztelete. Nem szerepel az akadályok között a hozzáértés hiánya sem, ami tapasztalható, hiszen még ma is olvashatunk olyasmit, hogy s „bíróság elítélte az alperest, vagy az ügyész letartóztatta a vádlottat.”

A szabályzás problematikája és érzékeny volta megállapítható mindkét törvény 4. §-ának rendelkezéseiből:

„A médiaszolgáltatások sokszínűsége kiemelték fontos érdek.”

„Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét.”

A 2010. évi CLXXXV. törvény 4. §-a a következőket is tartalmazza:

„E törvényben foglalt rendelkezéseket a sokszínűség védelmének szempontját figyelembe véve kell értelmezni.”

E követelményt teljesítve, aligha létezhet olyan bírósági határozat, amelyet a sokszínűség alapján ne lehetne félremagyarázni, ízekre szedni, üressé vagy éppen nevetségessé tenni. Ennek veszélyére okot adhat az a tény, hogy minden ítélet tartalmaz tényállítást vagy értékítéletet. Ugyanakkor a sokszínűség alkalmas lehet a valóság több dimenziójának árnyalt bemutatására.

A sajtótörvény a sajtó kötelezettségei között védi az alkotmányos rendet, általában a személyiségi jogokat, oltalmazza a kisebbségeket és tiltja a kirekesztő, valamint a bűncselekményt megvalósító tartalmakat, továbbá a bűncselekmény elkövetésére felhívást, és úgyszintén nem engedi a közerkölcs megsértését sem. Mindkét törvény részletesen foglalkozik a kiskorúak- és gyermekkorúak érdekeinek szabályozásával. A bűnügyi tudósításokat illetően azonban hiányzik „a rossz feldicsérésének” tiltása. Ami pedig ésszerű korlátozása lehet a közerkölcsöt, közvéleményt, közízlést károsan befolyásolni alkalmas véleményformálásnak.

A Csemegi Kódex 174. §-a nem véletlenül rendelte büntetni azt, „aki a törvény által büntettnak vagy vétségnek nyilvánított cselekményt a 171. §-ban meghatározott módon magasztal, vagy vétség elkövetőjét annak elkövetése

miatt feldicsér, vagy nyilvánosan kitüntet.” Az ilyen sajtóterméket egy 1925-ből származó kúriai döntés egyenesen „a törvénytiszteletet és a vallási érzületet lábbal tipró, cinikus szennyiratnak” minősített. A jelenlevők még emlékezhetnek a viszkis rabló esetére, ahol a súlyosító ítélet szóbeli indokolásában a Legfelsőbb Bíróság tanácselnökének kellett rámutatnia arra, hogy nem válik nemzeti hőssé (modernkori Robin Hooddá) az, aki súlyos bűncselekmények sorozatát kizárólag pénzintézetek terhére követi el. A hangulatkeltés a sajtótól ma sem idegen.

- - -

Az OKRI a Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére a média és az igazságszolgáltatás kapcsolatának gyakorlati megvalósulását illetően többirányú elemzést folytatott le 2005-ben. Ennek során három egymást követő év 2002, 2003, 2004-ben megjelent 2072 hír elemzéséből vontak le következtetéseket, és végeztek esettanulmányokat. Ezek a társadalmat fokozottan érdeklő ügyek sajtóvisszhangjáról és az igazságszolgáltatás résztvevőinek megítéléséről adtak máig tanulságos képet.

S. K. ügye

Ennek lényege, hogy az öt molesztáló és családját terrorizáló nevelőapját fejbelövő, 14 éves elkövetőből a cselekmény elkövetésétől a büntetés-végrehajtás megkezdéséig, illetve annak kegyelem folytán történő elengedéséig terjedő szakaszában a média celebet csinált. A felderítéstől a kegyelmi aktusig terjedő időben a terhelt, védője és családja rendszeresen

szerepelt a médiában, kifejtette véleményét az ügyről, a közvélemény pedig az elkövetés pillanatától kiállt a tettes mellett így az igazságszolgáltatás és közreműködői mindvégig defenzívában maradtak, melynek eredménye, hogy végül tevékenységük már-már „igazságtalannak tűnt” mind a nyomozás, mind a vád, mind a bírósági ítélet tekintetében.

E. Z. ügy

A bűncselekmény elkövetésére készülő, többszörösen büntetett, 41 éves terheltet a rendőrök a helyszínen várják, hogy elfogják. A terhelt megadást színlelt, majd rejtekhelyéről kitörve az egyik golyóálló mellényt nem viselő rendőrt halálosan megsebesítette, de annak még volt annyi ereje, hogy rálőjön támadójára, aki ennek folytán maradandó fogyatékoságot szenvedett, később tolokocsiba került. A rendőr hősiessége megakadályozta egy büntett elkövetését és lehetővé tette a bűnöző elfogását. A történet címlapsztorivá vált, és az ügy jogerős elbírálásáig az érdeklődés középpontjában állt. Elektronikus és írott sajtó, TV bőven foglalkozott vele. A sajtó az áldozat rendőr temetésén is nagy számmal képviseltette magát. Az OKRI vizsgálata ennek az ügynek sajtófogadtatását, mint „nem tipikus esetet” értékelte, mert azok „jó színben tüntették fel a hatóságokat, így az ügyészséget is.” A kedvező értékítélet a jó kommunikációs stratégiának tudható be, ahol elsősorban az eljáró hatóságok jutottak dominanciához. Kivételesen a terhelt védője alulteljesített, mert a nyilvánosság előtt ritkán szerepelt, és akkor is visszafogott módon nyilatkozott. A vizsgálat értékelése szerint az előbbi okokra vezethető vissza, hogy a rendőri akció egyes szakmai hibái (golyóálló mellény hiánya) feledésbemerültek, a terhelt oldalán pedig nem került

hangsúlyozásra (ellentétbe más esetekkel), a megbánás, valamint az, hogy hátralevő életébe tolószékbe kényszerült.

A körmendi gyermekgyilkosság

A körmendi gyermekgyilkos ügyében mai napig tartja magát a közvéleményben annak legendája, hogy T. G. nem bűnös, nyomozati hibák és bírói tévedések áldozata, aki ártatlanságát csak akként tudja bebizonyítani, ha szabadulása után majd ő maga keresi meg az igazi gyilkost. Ebben az ügyben az eljárás folyamán rendszeresen és offenzívan szólalt meg a vádlott védője, a vádlott édesanyja, majd maga a már jogerősen elítélt is. Bulvárlapok, majd kereskedelmi TV-k visszatérően győzködték a közvéleményt arról, hogy a terhelt ártatlan. Az ügyben a rendes és rendkívüli perorvoslatokat kimerítették, majd az ügy Strassbourgot is megjárta, de a bűnfelelősséget megállapító jogerős ítélettel szemben komoly szakmai kifogás nem volt felhozható. Az ügy terheltjének büntetőjogi felelőssége tehát megállt, mégis a közvéleményt valósággal uralja a legenda. Ennek példája a 2016. január 11-én a Kúria vezetőihez érkezett elektronikus levél, melyből most idézek:

„Követeljük, hogy a koholt bizonyítékok alapján Tánkos Gábort ártatlanul elítélő rendőröket, ügyészeket és bírókat vonják felelősségre, és végleg tiltsák el szakmájuktól.” Ezt a levelet „sajtótájékoztatóként” Érpatak polgármestere juttatta el a Kúria vezetőihez 2016. január 11-én, 14 órakor a Nyíregyházi Járásbíróság bejáratához meghirdetett bíróságellenes sajtótájékoztatójához.

Ebben az ügyben törvényi tilalom folytán az ítélező bírák hallgatásra voltak kényszerítve, ellenben a perbeli helyzetből vagy rokonsági okból

nyilvánvalóan elfogult szereplők, bátran, gátlástalanul manipulálták a közvéleményt.

A sajtószóvivői rendszer nem tökéletes, mert maga is közvetett információkon alapuló tájékoztatásra képes, melynek fonákságát éppen a közelmúltban elbírált romagyilkosságok névvel elhíresült ügy tanulságai is igazolhatják. Mivel a tanács elnöke az ítélet kihirdetését követően törvényi tilalom miatt az ügyről már nem beszélhet, az esetleges további sajtóérdeklődés kielégítése érdekében a büntető ügyek szóvivője is felkészült, amely tényről a Sajtótitkárság osztályvezetője a nyilvános ülésre regisztrált média 32 képviselőjét közvetlenül tájékoztatta is. A tanács elnökének 65 perces, minden fontos részletre kiterjedő, alapos indokolása után a média munkatársainak nem volt kérdése, így tájékoztatót külön már nem kellett tartani. A tanács tagjai a nagy terjedelmű, bonyolult ügyben december közepétől folyamatosan készültek az ügy elbírálására. A nyilvánosság tájékoztatásához szükséges mértékben a szóvivő felkészüléséhez két délután, egy este, és egy hétvége volt szükséges. Megszólalnia végül nem kellett. Az egyik televíziós hírcsatorna még azon a héten egy esti háttérbeszélgetésbe ügyvédet hívott meg, és attól kérte a Kúria döntésének magyarázatát. Talán minket sem kellett volna kihagyni, hiszen készen álltunk, s a sokszínű tájékoztatáshoz maga az ügyet legmagasabb szinten befejező Kúria is hozzájárulhatott volna.

Saját ítélkezési tapasztalataimból, mint a sajtófogadtatás különös példáját megemlítem még, a Kristóf László ügyében lefolytatott felülvizsgálati eljárást

és felmentő ítéletet, amely igazolhatja az OKRI 2005-ös vizsgálatának azt a megállapítását, mely szerint a bírsági tudósítások igen sokszor súlyosan átpolitizáltak, és ez a szemlélet torz, hamis képet fest az ítélkezésről, amellyel szemben csak a szakszerűség adhat védelmet, amelyhez viszont a szükséges terjedelmet és lehetőséget meg kell kapnunk a médiától. Ebben az ügyben Kristóf László volt csendőrnymozó törzsőrmestert törvénytelenül meghurcolták, megvádolták, és 1959-ben emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt, halálra ítélték, majd kivégezték. A Legfelsőbb Bíróság a terhelt testvére által benyújtott felülvizsgálati indítványt elbírálva a 2006. március 6-án tartott nyilvános ülésen a Budapesti Katonai Bíróság elsőfokú és a Legfelsőbb Bíróság 1959-ben hozott másodfokú ítéletét Kristóf László elsőrendű terheltre vonatkozó részében hatályon kívül helyezte, és őt a háborús bűntett miatt emelt vád alól felmentette, az egyéb bűncselekmények miatt folyt eljárást pedig megszüntette. Az ügy lényege az volt, hogy 1944. július 27-én Kristóf László részt vett abban az akcióban, amely egy körözött személy - dr. Ságvári Endre - illegális kommunista elfogására irányult. A szolgálati parancsra történt jogszerű intézkedés közben Ságvári Endre fegyvert rántott, egy csendőrt megölt, kettőt súlyosan megsebesített. A sebesültek egyike, maga Kristóf László csendőr törzsőrmester volt. Jóllehet, amikor Ságvári Endrét a cukrászdából kimenekülése közben, a bejárat előtt, kint lelőtték, az ítélet megállapítása szerint is Kristóf László elsőrendű terhelt a presszóban, lövéses sérüléstől „magatehetetlen állapotban” feküdt a földön, mégis halálra ítélték és kivégezték. A Kristóf Lászlóval történtek vérlázítóan igazságtalanok. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban változtatott a törvénytörő ítéleteken és utólag felmentő határozatot hozott.

A Legfelsőbb Bíróság zsűfolt tárgyalóteremben hirdette ki felmentő döntését, melynek indokolását a sajtó több munkatársa kísérte figyelemmel. Ennek ellenére a határozat szóbeli indokolásából nagyon kevés jutott el a közönséghez, az elhangzott szövegből nem egy esetben önkényesen ragadtak ki mondatokat, sőt több körülményt elhallgattak, így a sajtóvisszhangok nem idézték a tanácsvezető bírónak az indokolás során tett azt a megjegyzését sem, mely szerint mindez (Kristóf László ártatlansága, bűncselekmény hiányában történt felmentése) nem befolyásolja azt, hogy „Ságvári Endre helytállása elvbarátainak megbecsülését, tiszteletét válthatta ki, és emberi bátorsága is kétségbenvonhatatlan”. A híradások és kommentárok az elhangzott indokolásból igen keveset adtak vissza, de nem szűkölködtek az ítélet tényeitől elrugaszkodó következtetésekben, belemagyarázásokban, nem törődve azzal, hogy az ítélkezés szakma, amelynek gyakorlása során tényeket és jogszabályokat értelmezünk, feleltetünk meg egymásnak és döntésünk minden egyes rendelkezéséről a törvénynek megfelelő indokolást adunk. Ez utóbbi körülmények miatt a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 2006. március 17-én közleményt adott ki, ami a Népszabadságban meg is jelent. A híradásokra és kommentárookra reagálva a közlemény rámutatott: „rosszhiszemű ferdítés azt állítani, hogy Ságvári Endrét „posztumusz” elítélték. A Legfelsőbb Bíróság Kristóf László ügyét vizsgálta, és az ő elítélésének törvénysértő voltát állapította meg anélkül, hogy Ságvári Endre emlékét sértette vagy csorbította volna. Erre az indokolás nagy hangsúlyt helyezett.”

Az ügyben megszólalt több történész, egyetemi tanár, filozófus. Az egyik történész rosszallását fejezte ki a Legfelsőbb Bíróság említett közleménye miatt, mert szerinte az „publicisztikai régióba ereszkedett le”, amely hozzá

méltatlan. Ugyanakkor más kritikák azt tették szóvá, hogy a legfőbb bírói fórum közleménye „arctalan”, a bírák nem írták alá, nyilván „nem vállalják a döntésüket.” Erre válaszul „Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete?” címmel magam ragadtam tollat, és írásomat 2006. május 6-án a Népszabadság le is közölte. Ebben emlékeztettem arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság ítélete konkrét személy vád tárgyává tett és ítéletben elbírált cselekményéről volt szó, amelyet a Legfelsőbb Bíróságnak rendkívüli perorvoslatban kellett vizsgálnia. A Legfelsőbb Bíróságot itt is a szakma szigorú szabályai kötötték, így a megtámadott jogerős ítélet tényállása is. A Legfelsőbb Bíróság ítéletében is hangsúlyozta, hogy nem feladata történelmi események értékelése és megítélése. Nem foglalkozott a háborúval, a német megszállással, mint ahogy a kommunista mozgalom akkori törekvéseivel sem. Most a Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i felmentő ítéletéből idézek:

„Az ügy sajátosságaira tekintettel le kell szögezni: a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálata kizárólag a büntetőjogi megítélésre terjed ki, és semmiben sem érintette az elbírálás tárgyát képező események történelmi, politikai értékelését. Ságvári Endre személyiségének, történelmi szerepének vizsgálata, illetve méltatása nem a bíróságra, hanem a történészekre tartozik.”

A május 6-án megjelent írásomban kénytelen voltam a következőket kifejezni:

„A publicisztikába történő leereszkedés”, tehát a közvélemény hiteles tájékoztatásának érdeke, az igazságszolgáltatás tekintélyének megóvása, a félrevezető vélemények helyreigazításának szándéka motiválja. Ha ugyanis az újságolvasó visszatérően olyan véleményekkel találkozik, amelyek a Legfelsőbb Bíróság ítélezését szakszerűtlennek tüntetik fel, mondván, hogy

szélsőséges politikai vélemények kialakításához járul hozzá, akkor ez alkalmas a közvélemény félretájékoztatására, s egyben az igazságszolgáltatás iránti közbizalom megrendítésére. A szándék egyértelmű, azonban ehhez a bíróságok nem kötelesek asszisztálni.”

Az ügy utóéletéhez tartozik, hogy kollégiumvezető társammal dr. Kahler Frigyes professzor úrral, jogtudóssal arra is vállalkoztam (a Legfelsőbb Bíróság elnökének előzetes engedélyével), hogy a Legfelsőbb Bíróság felmentő ítéletével kapcsolatos kérdésekről nyilvános beszélgetésen vegyek részt az Orsó utcában, amely találkozót a Nagy Imre Társaság szervezte. A négy órán át tartó, heves érzelmekről árulkodó megszólalók szenvedélyükben odáig mentek, hogy Kristóf László felmentése egyenértékű Ságvári Endre elítélésével, és az ítélet a fasizmus rehabilitálása. Szakmai érvelésünk, törvényeken és ítéleti rendelkezéseken alapuló, józan és felvilágosítani akaró cáfolatunk nem sok sikert tudott elérni a politikai elvakultsággal szemben. Talán másként alakul a helyzet, ha a teljes ítéleti indokolás hírértékkel bírt volna, és a média munkatársai igénybe veszik elérhető magyarázatainkat nyomban a hirdetés után.

Örömmel kell azonban megállapítanom, hogy 2012. óta a már említett elnöki törekvések eredményeképpen (önálló Sajtótitkárság felállítása, a sajtószóvivők OBH általi rendszeres szakmai képzése, tréningje az OBH Sajtó- és Kommunikációs Osztályának permanens tudósításai úgy a szervezeten belülre, mint kívülre, a Kúria elnöke által bevezetett - évente kétszer megrendezett, teljes sajtókör előtti – sajtófogadás, a nyílt napok, egy-egy nagyobb érdeklődésre számot tartó ügy befejezése után, külön megszervezett és előzetesen bejelentett sajtótájékoztatók) javítottak a

helyzetben, mert a jól szervezett sajtóstratégia az ügyek megértéséhez, szakmai és nem szakmai közvélemény előtti elfogadtatáshoz, nemegyszer a társadalomban észlelhető felkavart érzelmek csillapításához vezet. Példa: Cosma ügy, West Balkán ügy, Kiss Árpád Sándor és társai ügye, valamint a devizahitel tárgyában született Kúriai Döntések sajtófogadtatása is.

- - -

Röviden a Kúria kommunikációs tevékenységéről:

A Kúria elnökének 1/2012. számú utasítása szerint „A sajtó-tájékoztatás szervezése, a sajtószervekkel való kapcsolattartás, egyebekben a Kúria elnökének irányítása alatt működő sajtótitkárság feladata.” A titkárság élén osztályvezető áll. A sajtótitkárság a teljes kommunikációs eszköztárat alkalmazza: tájékoztatókat, háttérbeszélgetéseket, külön interjúkat szervez, közleményeket ír, folyamatosan tölti fel a honlapot. 2015-ben 120 újságírói megkeresésnek tett eleget. A Kúria vezetőivel és szóvivőivel mintegy 100 televíziós, rádiós és lapinterjút szervezett meg. „Kúriai Esetek” címmel videós kerekasztal beszélgetés sorozatot indított, melyből már két adás elkészült, a honlapon megtekinthetők. A beszélgetésekbe a kúriai bírákon kívül alkotmánybíró, orvost, ügyvédet, színházigazgatót és büntetés-végrehajtási tisztet is bevont. Az eddig feldolgozott témák „Kitagadás és megbocsátás”, „Veszélyes vörös iszap”, a „Cosma gyilkosság”, a „West Balkán tragédia” voltak. A felvételeket a Kúria honlapján kívül a bíróságok központi honlapján, az évente megrendezésre kerülő nyílt napon, és az egyetemeken oktatófilmként is közzéteszi. Említésre méltó, hogy a Kúria

honlapjának megújítása és a kommunikációs tevékenység szervezése felkeltette a külföldi partnerek érdeklődését is.

- - -

Ami nincs megoldva a mai napig: a szakszerű bűnügyi tudósítás és megszabadítani végre a bírót a hallgatás kényszerétől. Ennek a problematikájával hadd foglalkozzam röviden.

„2011. évi CLXII. törvény (A bírák jogállásáról és javadalmazásáról)

„43. § A bíró szolgálati viszonyán kívül nyilvánosan nem fogalmazhat meg véleményt, bíróság előtt folyamatban levő vagy folyamatban volt ügyről, különös tekintettel az általa elbírált ügyre.

44. § (1) A bíró az általa intézett ügyről a sajtó, a rádió és a TV részére nem adhat tájékoztatást.

(2) A bíróság előtt folyamatban levő vagy befejezett ügyről a sajtó, a rádió és a TV részére a bíróság elnöke vagy az általa megbízott személy adhat tájékoztatást.”

Jelenlegi tájékoztatási rendszerünk ezért a sajtószóvivő intézményén alapul, amely helyenként kétségtelenül jól működik, de csak visszafogott teljesítményre képes, mert a szóvivő felkészülésének lehetőségei szükségképpen korlátozottak. Példának említem azt az esetet, amikor a bíró megszólalásának tilalma, és a szóvivői rendszer tökéletlensége miatt a tájékoztatás gyakorlatilag csődöt mondott. Ez az egész országot éveken át

foglalkoztató „Tocsik ügy” volt, amellyel kapcsolatban Szikra Zsuzsanna, a Kossuth Rádió volt szerkesztője, a Fundamentum 2004. évi 1. számában megjelölt tanulmányában elmondotta, hogy a jogerős ítélet után a végső döntést hozó bírót hiába keresték meg, mert az ügyéről nem beszélhetett, a szóvivő pedig még nem tudott tájékoztatást adni, mert felkészüléséhez időre volt szüksége. Mindez a következőkre vezetett:

„A Legfelsőbb Bíróságon néhány héttel az ítélet kihirdetése után sajtótájékoztatót tartottak, ahol az újságírók bármelyik kérdésére válaszoltak (volna) a megjelent bírók. (Nem az ítéletet hozók!) Csakhogy akkor már senki nem tett fel egyetlen kérdést sem. Addigra ugyanis jogászok segítségével megjelentek az elemzések, megfogalmazódtak a kétségek, a vélemények, a politikai játszmákról szóló feltételezések. Nem hangzottak el viszont hiteles magyarázatok, hogy miért épp akkor zárták le az ügyet, miért születtek egymásnak szögesen ellentmondó ítéletek egy ilyen, a közéletet éveken keresztül foglalkoztató történetben. Néhány héttel az ítélethirdetés után maradt tehát a homály, a gyanú, hogy valami megmagyarázhatatlan történt. Akkor már senkit nem érdekelt egy mégoly szakszerű szóvivői magyarázat sem.”

Érthetően többekben fogalmazódott meg már az az igény, hogy a bírák szabaduljanak meg a Bjj. hallgatási kényszerétől. Jól tudom a bírói karon belül kisebbségben vagyok ezzel a véleményemmel, mégis öröömre szolgál, hogy ebben a kérdésben már többen megszólaltak olyanok is, akik egyetértettek velem. Ezek közül hadd idézzem a témával magas színvonalon, többször foglalkozó – közel emberöltőnyi ítélkezési múlttal rendelkező – bírótársamat, Varga Zoltán bírót urat.

„Nem magyarázkodásról van szó, hanem adott esetben olyan a közérdeklődésre számot tartó bűncselekményekről történő magyarázatról, felvilágosításról, tájékoztatásról, amely a bírói függetlenséget nem érinti. E nézet ellenzői arra az egyetlen kérdésre nem tudnak válaszolni, hogy mi az, amit egy bíró az ügy befejezése után nem mondhat el. Hol van itt törvénysértés? Hol van itt annak a lehetősége, hogy egy bíró az igazságszolgáltatást veszélybe sodorná? Ítékezésünket, hivatásunkat a társadalom megbízatása alapján végezzük. Ebből következően tevékenységünket illetően a társadalomnak joga van megkérdezni hogyan és milyen módon végezzük ezt a tevékenységet. Egy bíró semmi olyat nem csinálhat a tárgyaláson, és semmi olyan nem mondhat el, amit utóbb a nagy nyilvánosság előtt ne ismételhette meg.”

Vaskúti András bírókollegám maga is ekként vélekedett, amikor kifejtette: „Sem a szóvivő, sem az e funkciót egyéb tevékenységük mellett ellátó bírósági elnökhelyettesek, kollégiumvezetők vagy titkárságvezetők nem ismerik oly mélységben a konkrét ügyet, mint az ügy tárgyalóbírája. Érthető, hogy a média éppen őt szeretné a tárgyaláson kívül is megszólaltatni. Aki erre szívesen vállalkozik, azt nem indokolt ettől eltiltani, hiszen mégiscsak az tudja a legjobb válaszokat megadni, aki az ügyet a legalaposabban ismeri. A bírói nyilatkozás ellenzői arra hivatkoznak, hogy az ítélet önmagáért kell beszéljen, azt már nem szükséges külön magarázni. Ez azonban nagyon álságos érv, ugyanis azt nem veszi figyelembe, hogy nagyon kevesen vannak jelen az ítélet kihirdetésekor, illetve az ott lévő sajtó ebből csupán kiragadott mondatokat közöl.”

A bírák hallgatási kötelezettségének foldására a legfontosabb érdek, társadalmi elfogadottságunk miatt van szükség. Ha a társadalom nem érti meg a bíróság döntését, úgy azt el sem tudja fogadni. Ha nem felel meg az ítélet az igazságérzetének, különösen, ha az ilyen esetek szaporodnak, akkor ez az igazságszolgáltatás erodálásához vezet, csökken annak presztízse, de a generális prevenció hatása is. Az 1998-as Büntető Novella már a szigorítás egyik céljaként jelölte meg azt a követelményt, hogy a büntetéskiszabási gyakorlat közelítsen a társadalom érzületéhez, hiszen már-már közhely, hogy a közvélemény általában büntetéspárti. Ugyanakkor ma már nem csak sztárrendőrök, hanem sztárbűnözők is vannak, akikről a média pozitív képet alakít ki.

Fleck Zoltán jogszociológus szerint: „Az ítékezés magas szintű, intellektuális munka, amelynek során viszont sokszor lehetne mondanivalója a bírónak egy-egy jogerős döntés kapcsán. Ettől feleslegesen tiltja el a törvény a jogalkalmazót. A hatályos szabályozás nem bízik a bírói karban és nem az egyes bíróra bízza annak eldöntését, hogy mely megszólalás növelné és mely ásná alá a kar tekintélyét, ha nem központi úton tiltja azt.”

A médiának és bírótársaimnak!

Óhajtom, hogy a szólás- és információáramlás szabadsága segítse hozzá a társadalmat közös dolgaink megértéshez, ami a bíróságok munkáját illetően az igazság feltáráshoz vezető út megismertetését, a döntés lényegének és indokainak közérthető formában történő közvetítését valósítsa meg, ami nem más, mint magának az igazságnak az elfogadtatása. A média egyedülálló és óriási lehetősége, hogy szószólója lehet az igazságnak, és ezt teljesítve

növelheti saját hitelességét. Ehhez a bíróságok szóvivői, sajtómunkásai, bírái minden segítséget megadnak, hiszen szükségük van a média teremtő hatalmára. A média oldaláról viszont szükség van arra, hogy kinyújtott kezünket elfogadják, és ha bírói munkáról (ítélkezésről) kell tudósítani, úgy fogadják el nyílt, őszinte beszédünket, mert a legtöbbet mi tudjuk mondani. Tehát helyettünk ne egy ügyvédet kérjenek fel az ítélet elmagyarázására. Legyenek az ítékezés krónikásai, akik felkészültségükkel, és a mi szakértelmünkkel a hiteles valóság szenzációjával ejthetik ámulatba közönségüket. Ugyanakkor tartsanak bátran tükröt elénk, ha alapos bírálatot kapunk, azt meg fogjuk szívlelni.

A már említett sokszínűség törvényi követelményét fordítsák arra, hogy az olykor bonyolult valóságot több oldalról mutassák be, ezáltal törekedve a teljességre. A sajtótörvény által megkívánt sokszínűség a megismerés dimenzióit tágíthatja ki, s ugyanannak a jelenségnek, eseménynek, döntésnek más-más arcát tárhatja a nyilvánosság elé. A sokszínűség azonban ne teremtsen káoszt, hanem segítse a nézőt (olvasót), hallgatót, stb. a megértéshez. Kell, hogy legyen útmutatás, eligazodás, uralkodó eszme, zsinórmérték. A sokszínűség ne elbizonytalanodáshoz, hanem a jó megválasztásához segítse a tájékoztatás címzettjét, a közvéleményt.

Kérem, ne feledjék el, hogy értékvesztéssel küszködő társadalmunkban még mindig az igazságszolgáltatás az, amely humán értékeket őriz, képvisel és döntéseiben azokat elvárt magatartási minimumként követeli meg.

Bírótársaimtól pedig szemléletváltást kérek. Ne féljenek a nyilvánosságtól a tárgyalótermen kívül sem. Ismerjék fel annak szükségességét, hogy a bíró, mint az ügy ura, hitelesen, meggyőzően szólalhat meg a tárgyalótermen kívül

is, s tartsák eléje bárhol is a mikrofont, vagy nézzen kamerába, az nem más, mint a tárgyalóterem kitágult színtere, és nem másról, mint teljesített hivatásáról kell beszélnie, amelyre büszkék lehetünk.

Természetesen ehhez az szükséges, hogy a jogalkotás végre feloldja a bírák szájzárát (Bjj. 43., 44. §) és kötelezettségek előírása nélkül tegye lehetővé a tárgyalótermen kívüli megszólalást, az azt önként vállaló bírák számára. Ma még ott tartunk ugyanis, hogy az a bíró, aki vállalkozna arra, hogy a tárgyalás berekesztése után is elmondja azt, amit néhány perccel korábban a pulpituson, az indokolás során kifejtett, az fegyelmi eljárásnak teszi ki magát, és súlyos következményekkel, egzisztenciális hátrányokkal számolhat.

A hallgatás törvénye használhat a maffiának, de árt az igazságszolgáltatásnak. Ne feledjék el, hogy az igazság istennőjének a szeme van bekötve, nem a szája.

Elhangzott a XX. Vasi Jogász Napon, Szombathelyen 2016. január 22-én.

Dr. Kónya István
a Kúria elnökhelyettese